

ook nog verbonden vingers - pezen gescheurd.

Of hij het nu laten zal? Een minder enthousiast speler is advocaat Arnoldi. Hij is corpulent en het tegenovergestelde van een sporttype. Erlijk gezegd: Hij kon er ook niks van. Hij stond links buiten en toen het spel een kwartier van de gang was, kreeg ik hem in de gaten en observeerde hem een tijdje. Hij bewoog zich in 't geheel over een afstand niet groter dan tien meter vijf naar het vijandelijke en vijf in de richting van het eigen doel. Het was schitterend warm zomerweer en wij d.w.z. dokter Elenbaas, Hamelijck, Heimeriks, LeGrand en ik lagen aan de rand van 't veld in 't gras onder de struiken. Toen het omwisselen was, kwam Arnoldi vlak voor ons staan en daar hij te dik was ver te lopen, hadden wij hem de hele tijd voor ons staan.

Iets sportiefs was niet aan hem te bespeuren. Hij had een sportkostuum aan maar dan had je het ook gehad. Als er 'n bal op hem afkwam - en dat gebeurde nog al eens - puilden z'n ogen uit de kassen, maar meer dan vijf meter liep hij niet.

We hebben nooit zo gelachen. We rolden over elkaar en de tranen liepen ons over de wangen.

Plotseling ontstaat er een schermutseling voor de goal. Arnoldi er op af en juist als hij bij het doel gearriveerd is, krijgt hij 'n bal tegen z'n dikke buik en die bal stuit - zonder dat iemand er erg in heeft, pardoos de goal in. 'n Geweldig gejuich steeg op uit de toeschouwers. 'n Minuut later werd het einde afgefloten. Arnoldi werd aangegrepen, 'n grote, groene tak staken ze acater in zijn overhemd als teken van overwinning en zo werd hij in triomf over het veld gedragen.

Slechter verging het de dichter Jan Spierdijk. Hij is 'n slanke mager ventje met blond, golvend krulhaar. Bij zijn tweede match brak hij z'n enkel en heeft er weken mee op de ziekenzaal gelegen. Nu strompelt hij weer aardig rond, maar het voetballen kan hem voorlopig niet bekoren.

Bijzonder kranig houden zich hier de R.K. Geestelijken, op sportgebied. Vooral enkele Limburgse en Brabantse paters en kapelaans. Die vormen soms een zelfstandig elftal en ze zijn door geen enkel ander elftal verslagen. Ja, zal je zeggen, die houden met hun togen alle ballen tegen. Nee hoor, in 't begin was dat wel zo, maar nu hebben ze allemaal - als ze spelen - een echt voetbalcostuum aan.

"De beste stuurliu staan aan wal" luidt het spreekwoord en dat geldt ook hier. Allerlei fraaie opmerkingen worden de spelers hier naar 't hoofd gestingerd. Zo kreeg er laatst 'n meespelend Limburger 'n flinke mistrap. "O, da's niks, riepen de andere Limburgers langs de lijn. Zoals den dieë hebben we er nog genoeg". De limburgers zijn hier wel populair.

Ze behoren hier in het kamp tot de humoristen. Ze slingeren hun sappig Limburgs overal tussen door. Ze zingen en dragen voor: vaak eigen maaksel. Laatst was er lezing met lichtbeelden.

De spreker stond voor het publiek en hij had een helper bij de projectielantaarn.

Op 'n gegeven moment stond er 'n plaatje ondersteboven. De helper had het twee of drie keer verschoven, maar 't was nog steeds omgekeerd.

Opeens riep 'n Limburger: "Laat het zo maar, dan gaan wij allemaal op de kop staan, dan is het in orde!"

VIII- Evie op bezoek

Als het ontbijt, het middagmaal of het avondeten begint, klinkt hier door het hele gebouw een elektrische bel. Als er postpakketten zijn aangekomen - dit gebeurt gewoonlijk om een uur of vier - wordt er op 'n soort misthoorn geblazen. En zo weet men aan het geluid wat er af en toe te doen is in ons hotel. Waarom voor de postpakketten ook niet de elektrische bel in werking gesteld? zult U vragen. De reden hiervoor is nogal eenvoudig. Het zou immers kunnen gebeuren, als gij iedere gelegenheid de elektrische schel ging, dat de bewoners op een bepaald moment dachten: 't is tijd voor het avondeten, want de bel gaat', en dat men dan met mes en vork gewapend in de eetzaal kwam om er de pakjes aan te steken. Want de pakketten worden ook overhandigd in de eetzaal, zie je. Daarvandaan dat men voor de post niet belt, maar toetert.

Wat nu als er bezoek voor iemand is. Dat is hier zo ingericht. Behalve de kampleider, prof.dr. Goudriaan, hebben we zelf nof enige mensen aangesteld, die voor een en ander zorgen. Zo is er b.v. op iedere afdeling een dokter aangesteld, die 'n bepaalde week dienst doet. Zo is er iemand benoemd, die belast is met de zorg voor de reparatie van kleren en schoeisel. Architect Pokhoven ziet het gebouw na en als men 'n kast of bed versjouwd wilt hebben, neemt men hem (niet bed of kast) in de arm

Voor postwissels en dergelijke dingen zorgt Zijlker. Voor bezoek telefoon, enz. moet men wezen bij de Limburger de Kroon of bij mijn slaapbaerman rechts de heer Feitz. Natuurlijk geven deze heren geen verlof voor bezoek of om 'n telefoongesprek te voeren, want het zijn ook doodgewoon/rijzelaars, net als wij. Het verlof wordt verleend door de desbetreffende Duitse instantie, de Sicherheitspolizei in Den Haag of soms in Den Bosch.

Maar als de toestemming eenmaal in je bezit is, dan zorgen deze mensen hier, dat de zaak verder in orde komt. En de toestemming voor bezoek wordt verleend op 'n bepaalde dag en 'n bepaald uur, anders zouhet natuurlijk nu eens te druk en dan weer te slap worden.

Komt er dus bezoek of telefoon voor 'n gijzelaar, dan zorgen Feitz en de Kroon, dat deze man gewaarschuwd wordt en en ze wijzen hem de plaats aan (meestal kamer 15 of 17) waar hij rustig kan converseren.

Is het er druk dan kan men in 15 of 17 nog 'n paar schremen zetten. zodat men rustig van de visite kan genieten.

Op donderdag dan voor Allerheiligen, zat ik om kwart over twee naar de les in Bedrijfshoudkunde te luisteren. We zaten met 'n twintigtal en volgden het betoog van de leeraar. Opeens wordt op de deur geklopt en komt iemand binnenstappen: Heimeriks uit Dreumels.

"Is mijnheer Eijkmans hier?" Ja, ik was er, zoals je boven gemerkt zult hebben. Ik ging mee en vroeg, enigszins ongerust aan Heimeriks: "Wat is er".

Ik zeg: enigszins ongerust, maar ik kan beter zeggen heel wat ongerust, want als je zo plotseling uit de les komen roepen, dan is daarvoor ongetwijfeld zeer gegronde reden.

"Wat is er", zeg ik. Je moet bij de Kroon komen, meer weet ik ook niet" zei m'n collega.

En bij de gang, waaraan liggen kamer 17 en 18 stond de Kroon al op me te wachten. Je moet bij de Commandant komen. zei hij (Hij bedoelde de plaatsvervangend commandant, want de commandant was juist met verlof) Dit was voor mij geengeruststelling, want voor een of ander kleinigheid wordt ge, als je met z'n zeshonderd bent, niet bij de Commandant geroeppen, dat snap je. Hij zag blijkbaar mijn verbouwereerdheid, nam me bij de arm en bracht me naar het "Geschäftszimmer". In de twee lange gangen had ik gelegenheid om mijn onrustige gedachten te laten gaan over allerlei mogelijkheden: Iets gebeurd thuis? Of in de familie? Sabotage ergens? Verhoord?

Maar toen de deur van het "Geschäftszimmer" openging ontmoetten mijn ogen onmiddellijk mijn lachend dochttertje en mijn verlicht gemoed werd doorstraald met een onbeschrijflijke blijheid en geluk.

Ik kon m'n ogen niet geloven? Hoe kwam die hier?

Ouders houden natuurlijk van hun kinderen maar er zijn van die ogenblikken, dat men die liefde in heel zijn wezen voelt trillen en z'n onvergetelijk moment maakte ik mee in de werkkamer van de commandant toen ik het uitjubelde "Evie!"

Ze stond daar in haar kostschooluniform, het eenvoudige zwart-wit en daardoor kwam de blos van haar blijheid op haar stralend gezicht nog meer uit.

'n Hartelijke omhelzing - ik zag nog 'n meisje, 'n kwekelinge en een heer, die haar vader was, zoals later bleek.

Ik werd aan beiden voorgesteld en vroeg aan de waarnemend commandant of het de bedoeling was, dat wij in het "Geschäftszimmer" bleven. Even wochten we er wel uit, maar we moesten niet te ver lopen. En daar begon een druk gesprek, dat kun je je eigen wel voorstellen. Kamer 17, waar het bezoek vaak werd ingelaten, was bezet. We liepen dus de gang maar wat op en neer. Later hadden we nog gelegenheid om nog wat in 17 te gaan zitten. Maar wat hinderde dat allemaal. Wie denkt er nou bij bezoek in een gijzelaarskamp aan een stoel of 'n tafel. Evie was er en dat was mij genoeg en ook zij praatte en vroeg honderd uit.

'Waar is nu kamer 18, vader, waarover je geschreven hebt? En waar is de aula?'

Ja, ik had dit graag allemaal even laten zien, maar de bezoektijd was beperkt en in 'n gijzelaarskamp loop je met je bezoek nu eenmaal niet vrij rond. Lubbers, wiens zoontje ik de vorige dag 'n appel gegeven had, snorde met 'n voldaan gezicht wat limonade op en collega Heimeriks, die m'n blijdschap deelde, bleef even praten.

Pinksteren waren we voor het laatst allemaal gezellig bij elkaar en ik denk nog vaak aan, deze zonnige Octoberdag in Haaren gaat echter ook niet meer uit m'n geheugen.

IX. Verhuizing

Nauwelijks waren we hier in daaren of er gingen al geruchten over een overhuizing. Een overhuizing naar Gestel- Sem. Beekvliet - 'n overhuizing naar Gestel - kostschool De Ruwenberg, 'n overhuizing naar Den Bosch, 'n overhuizing naar Tilburg.

En de brieven en pakketten, die wij kregen waren geadresseerd naar Haaren, maar aarzelend vroeg men ons of wij feitelijk hier nog wel waren. Ja, 't was wat met die geruchten!

Waarmee ik niet wil zeggen, dat er inderdaad van hoger hand geen plannen zijn beraamd om ons een andere woonplaats te geven. Dat blijkt nu wel, nu er deze week 220 (tweehonderd twintig) medegijzelaars inderdaad zijn overgehuisd naar het Klein-Seminarie Beekvliet te St. Michiels-gestel.

Ja, dat zou ik vergeten! Vught is ook nog genoemd -nee, natuurlijk niet in het krankzinnigengesticht 'Voorburg', dat daar gevestigd is, maar in Vught zouden ze barakken aan het bouwen zijn en die barakken zouden voor ons bestemd zijn.

Van wat er waar is, weten wij niet met zekerheid. Nou ik het toch over Vught heb, ja daar is inderdaad 'n gijzelaar verzeild geraakt, maar op 'n heel, heel eigenaardige manier.

Iedereen in Nederland kent Lou Bandy of heeft er althans wel eens van gehoord. Of hij er mee dweept, is 'n andere kwestie. Lou Bandy (hij heet eigenlijk Dieben) is 'n bekend voordrachtskunstenaar, conferencier, volkszanger of hoe je hem noemen wilt. Hij is ook wel eens voor de radio geweest ; mijn mening is en die deel ik met weinig anderen, dat hij z'n kracht wel eens zoekt in wat de volksmond noemt: schuine moppen, al wil ik niet beweren, dat hij geen voordrachtskunstenaarstalenten heeft.

Lou Bandy dan viel de eer te beurt om hier op 13 Juli 1942 ook liefderijk te worden opgenomen als gijzelaar. Maar de tweede dag, dat wij hier waren was er appèl en de zestigjarigen en de zieken moesten voor de dag komen o.m. Buziau (die is ook 'n dag hier geweest) en Lou Bandy. Of Lou zich bij de zestigjarigen of bij de zieken gemeld heeft, weet ik niet maar zeker is, dat hij afzwaaide. Maar zijn vreugde was van korter duur want enige dagen later werd hij opnieuw opgepikt. Men zegt, dat hij 'n flinke uitbrander kreeg, ik heb het niet gehoord. Het was een eigenaardig schep-sel. Hij mag dan levenskunstenaar of iets dergelijks genoemd worden of zichzelf noemen, hij werd hier beschouwd als een stuk chagrijn. Hij kon dagen lang rondlopen met 'n gezicht als 'n oorworm, ieder woord was hem teveel, hij zei zowat niks. De gebroeders Andriessen en Henri Nolles, de goochelaar, traden al vrij spoedig voor ons op. Anderen volgden. Maar Lou deed niks, ja toch wel 'n keer bij 'n bonte avond gaf hij 'n paar nummertjes, waaruit zeer zeker zijn talent bleek. Wij hebben tenminste toen enorm plezier met hem gehad en we dachten: "Hij is er bov.nop." Maar niks hoor.

In 't begin van de week, waarin ons halve gezelschap naar St-Michiels-gestel verhuisde, komt Dokter Kosters de Aula binnen lachen: "Lou Bandy heeft 'n stuk blik ingeslikt, zegt hij. Moest je net Kosters hebben! Hij geloofde er geen sikkepit van en wij natuurlijk evenmin.

Wij dachten, dat het 'n grap was van deze dwaze kwibus. Maar daar stond Lou voor de deur van de Aula wenkte heel benauwd naar Kosters. Kosters had niet veel zin, maar ten laatste gingen hij en dokter v. Werneskerken er toch maar naar toe. En wat bleek nu? Hij had inderdaad blik gegeten en 'n stuk zat nog in z'n slokdarm! Hals over kop ging het met den patiënt naar Den Bosch. In Den Bosch constateerde men bij het doorlichten, dat hij niet één, maar minstens 19 à 20 stukjes blik had opgegeten. Een ervan was inderdaad vast in z'n slokdarm vast blijven zitten. Dat hebben ze netjes opgevist en toen is hij naar Vught, naar het gekkenhuis "Voorburg" getransporteerd. Hij heet nu voortaan de blikken Lou.

Maar deze verhuizing op kleine schaal bedoel ik eigenlijk niet, ik had op het oog de verhuizing in massa naar Gestel.

Het had al 'n hele poos gedreigd, we wisten, dat ze in Gestel de zaak aan het uitbreiden waren. Maar volgens onze berekening en die van anderen zou het wel 1943 worden eer die verhuizing daar gereed kon zijn. 't Is blijkbaar ook nog niet helemaal klaar, maar, wat bewoonbaar was, is deze week in gebruik genomen en de open plaatsen, die er in Gestel waren, zijn door 220 gijzelaars uit Haaren aangevuld.

Het bericht kwam in het begin van de week en werd met gemengde gevoelens aangehoord. Wat te begrijpen was, want we hebben hier bijna vier maanden lief en leed met elkaar gedeeld, naast en met elkaar geleefd, 'n mooie geordende gemeenschap opgebouwd, waarin veel ons lief geworden was. Dit alles wordt nu wel niet helemaal in en uit elkaar getrokken maar er wordt toch een gewrongen en gebogen en hier en daar moet verandering in worden gebracht, waarvan we nog niet kunnen zeggen, of het wel eens verbetering zal zijn.

Het afscheid was niet droevig maar wel hartelijk. Welgemeende woorden werden gesproken, niet vele, maar wel krachtige. Warme handdrukken Donderdag 's-avonds en Vrijdag 's-morgens bij het vertrek.

Wij riepen niet "Vaarwel" maar "Tot ziens" en de grote bussen tuften langzaam weg terwijl de bagage op vrachtwagens al was voorgegaan. Wij blven met 'n grote driehonderd achter en stellen ons in op de nieuwe toestand. 't was stiller, 't was rustiger, 't was anders.

En nu ik dit schrijf, gaan m'n gedachten weer opnieuw naar de tweehonderdtwintig, die ons verlieten om in Gestel gehuisvest te worden. 't Is daar waarschijnlijk wat drukker, 't zal daar wat rumoeriger zijn en..... wat anders.

X. Varia

De laatste tijd zijn er in Haaren geen gijzelaars meer bijgekomen - wel is er af en toe eentje vertrokken. Als er eentje vertrekt dan vind je dat fijn voor hem en zijn gezin en je gunt het hem van harte natuurlijk. Als het mensen zijn, die omwille van een kwaal, die ze hebben, mogen vertrekken, dan komt de gedachte wel eens bij je op. "Dan nog maar liever gezond hier". Je feliciteert hen, dat ze mogen gaan en je denkt bij je eigen: "Nou, em beterschap, hoor!" Is het een gezonde die gaat, dan leef je natuurlijk ook met hem mee - je deelt in z'n blijdschap, je wenst hem geluk met z'n vrijlating. maar toch komt er een tikje weemoed in je op (Jalouzie is hier onbekend) en je vraagt je af: "Waarom hij?" Waarom ik niet? Wanneer zal het onze beurt zijn? Is het iemand die je hier intiemer hebt leren kennen, dan valt het afscheid van beide kanten soms niet mee. Zo bij Ingenieur Schram, die bedrijfsleider van de Chamotte-fabriek uit Geldermalsen, die met ons de tocht van 13 Juli heeft meege- maakt en die hier tot onze vriendenkring behoorden.

Een man van weinig woorden en niet veel luidruchtigheid, iemand, die genoeglijk in zichzelf lacht, als men hem wat leuke vertelde of als hij zelf iets aardigs wist.

Hij was hier aangesteld als chauffeur om met z'n wagen de patiënten naar Den Bosch te rijden en andere boodschappen te doen. Hij zag kans om Evie op haar verjaardag te feliciteren en toen hij het me 's-avonds mededeelde glichachte hij voldaan en zei welgemeend "Eev maakt het goed". Hij voerde niet het hoge woord, maar wat hij sprak, was waarheid. En toen hij ging, had hij geen haast om er uit te komen. Ik had zo graag met jullie gebleven, tot het afgelopen was, was zijn afscheid.

En aan de overkant van ons straatje sliep Keesje de Jong, verzekeringsdirecteur uit Gouda op het onderbed. Ik luister nog iedere avond of ik niet de welbekende stem hoor. "Wel terusten buurtjes". Maar op 'n goeie morgen mocht hij gaan. Ik was niet in de Aula toen hij vertrok. Ik kon hem geen hand meer geven - alles ging zo snel. Tegen etenstijd kwam ik binnen en vernam het nieuws. Maar hij was toen al 'n eind op weg naar z'n vrouw en z'n drie lieve dochtertjes.

Het onderbed van de Jong is nu weer bewoond. Er is in komen liggen Advocaat en Procureur Smit uit Gouda. Smit is 'n man, die 'n eigenaardige loopbaan achter de rug heeft. Op z'n veertiende jaar ging hij met z'n vader met manufacturen op reis. Van z'n veertiende tot zijn achttiende heeft hij dat gedaan en 's-avonds studeerde hij. Op z'n achttiende zette hij zich uitsluitend aan de studie, maakte staats-examen tot toelating aan de Universiteit, waar hij later slaagde voor meester in de rechten (advocaat). Jammer, doodjammer dat de kerel doof is. Maar hij maakt zich hier roch erg verdienstelijk - hij geeft namelijk les in.....Russisch. En z'n leerlingen, ook gestudeerde mensen, zeggen van hem, dat hij dat meesterlijk doet. ('n Zuster van hem is onderwijzeres). Laatst lag hij tegen half elf 's-avonds op bed te lezen. Ik keek eens naar hem en naar z'n boek. Hij liet me z'n lectuur zien. Italiaans.

Hij heeft z'n eigenaardige opvattingen over de grote levensproblemen maar verdedigt die doodnuchter. Als het ernst wordt, haalt hij z'n hoor-apparaat voor de dag. Laatst was 'n notaris tegen hem bezig, die hem plaagde met allerlei uit de duim gezogen advocaten streken.

"Ja, ja", verdedigde Smit zich "jullie hebben alleen ook maar de goeie naam mee, jullie handelingen zijn wette lijk beschermd". De notaris wou het nu een beetje verzachten en zei tegen Smit. "Nou Smit, jij hebt in ieder geval toch nog een eerlijk en fatsoenlijk gezicht." "Dat kun je van je eigen niet zeggen", zei Smit. En het applaus was voor de advocaat.

Smit doet ook wel aan brdigen en we hebben wel eens met hem gespeeld - ik geloof, dat ik daarover al eens geschreven heb. Veel doet hij het niet, z'n doofheid is een beletsel. Hij was de man die Nijenhuis plaagde met: 'Hij zwijnt er door'.

Als hij kaart, dan heeft hij daarbij zijn eigen rake opmerkingen en hij heeft en z'n plezier in als wij daarmee lachen. Laatst hebben wij nog een robbertje met hem gemaakt. En als Smit meekaart, is er grote bedrevigheid aan en om het tafeltje, waar het spel plaats heeft.

Dat is te begrijpen, want als je niet hard genoeg schreeuwt of binnensmonds praat, dan hoort hij het niet en kun je opnieuw beginnen te roepen. De een helpt Smit, de ander plaagt hem. Maar hij trekt zich er niets van aan en gaat z'n eigen gang. En zo speelde die avond Smit's tegenpartij een hoog bod, dat ze op het nippertje afmaakte.

"Kijk, kijk" zei Smit, ze slopen het voor de deur van de hel weg." De satan schijnt trouwens een bijzondere bekoring voor hem te hebben. Daarover nog iets.

Smit zou dan in ons straatje komen wonen, in het onderbed bij Feits, op de plaats waar Kees de Jong gelegen had.

Feitz bromde wel wat, want hij had al 'n gedeelte van zijn zeer omvangrijke bagage op de matrassen van het onderbed gesmeten en die moest hij nu weer opruimen. Ik zeg gesmeten, want opbergen, dat woord kent hij niet. Hij heeft de hele omtrek van zijn legerstede vol lege en gevulde dozen en koffers staan. Laatst hebben we er alle leeg pakmateriaal bij opgestapeld en het praatje rondgestrooid: "Feitz is morgen jarig! Je had hem moeten zien kijken, toen hij 's-avonds naar bed zou gaan. Feitz bromde dus een beetje, maar dat doet ie wel eens meer en dat zegt dus niks.

Smit verhuisde naar onze buurt en werd met open armen ontvangen. Feitz had de boel met onze hulp netjes opgeruimd en Smit kon dus zonder ongelukken in z'n bed komen. Maar de ordelijkheid van Feitz was maar van korte duur en na twee dagen stond de boel bij hem weer overhoop. En Smit klopte me op 'n goeie middag op 'n schouder en zei: "Kijk nou daar eens, wat 'n rommel. De duvel zou er wel in kunnen jongen.... Wat is de wereld toch eigenlijk maar klein, Herinner je je eigen nog, dat ik zo heb gesjouwt om flesjes Pernaemon?

En dat ik de laatste gehaald heb in Nijmegen in een apotheek in de St. Annastraat? En je raadt nooit, wie daar woont.....de Zuster van Smit,

XI ALLERLEI I

In m'n vorige schets ging het voor 'n groot gedeelte over m'n nieuwe slaapbuurman Smit en over zijn bovenslaapje Feitz en ik meende dat daarmee dit onderwerp wel uitgeput zou zijn.

Maar je hebt nu eenmaal van die medemenssen, waar je iedere dag iets nieuw mee beleefd. Feitz is een rare snoeshaan - in de goede betekenis - hij knapt alles voor je op en kan van alles missen.

Zo had hij laatst een trommel koekjes - fijn eigen gebak. Hij smulde er zelf lachend van en Smit en Tuin en ik moesten ook toetasten. Volgende dag: trommel weg. Nergens te vinden, had hij natuurlijk ergens laten staan. 'n Paar dagen later hoorden wij, dat onze medegijzelaars die die dag de Aula gecorveed hadden elkaar getrakteerd hadden op koekjes, die al lang in de kast voor gevonden voorwerpen gestaan hadden en die maar niet afgehaald werden. Enfin Feitz kreeg netjes de lege trommel eerlijk terug en mikte ze bij z'n andere lege en volle dozen.

Je kon zo'n lekker goed toch niet laten bederven. Het was de straf voor z'n slordigheid.

Gisteren was er 'n voetbalwedstrijd en Feitz speelde ook mee. Hij is wel veertig, maar de leeftijd speelt hier geen rol. Hij is 'n gezonde boy en 'n paar blauwe schenen daar maakt hij z'n eigen niet druk om.

Toen we ons eigen 's-avonds klaar gingen maken om naar bed te gaan kwam Smit ook het straatje binnenstappen en zag tot zijn niet geringe verbazing een paar grote voetbalschoenen op z'n witte hoofdkussen liggen. 'n Verwonderd gezicht! Grote ogen. "Hé van wie zijn die dingen nou? Niet van Tuin of mij. Dus van Feitz. Quarles van Ufford, 'vriend van Feitz, kwam ook eens kijken, Ja die zijn van Feitz, douw ze in z'n bed. Maar Smits lei ze netjes bij Zeitz z'n andere paparassen. Quarles kon echter de verleiding niet weerstaan en ze gingen bij Feitz onder z'n bedde laken.

's-avonds hadden we er echter geen plezier van, want Feitz kwam pas toen wij allang zoet lagen te dromen. Volgendedag. Ik was vroeg op en ging zachtjes weg en in een van de kamers zitten lezen, Kwart over acht ging ik m'n spullen halen voor het ontbijt en zag Feitz op den rand van z'n bed zitten met 'n cigaret in z'n mond. "Zeg Eijkmans, heb je 'n lucifertje voor me" Ik gaf hem vuur en vroeg (aan de voetbalschoenen denkend) "Heb je goed geslapen, buurman?" "Gaat wel, zei hij, "maar ik geloof, dat er een.....veertje in mijn matras los zit."

Wij stelden een onderzoek in... en de voetbalschoenen lagen er nog zet zo in, als ze er de vorige avond ingestopt waren.

Pereboom is een heel andere type dan Feitz. Hij slaapt op de 1e verdieping en is daar blokhoofd. Hij is groot en breed, neemt veel plaats in, eet flink en heeft doorlopend 'n grote sigaar in de mond. Ze hebben hem af willen zetten als blokhoofd, omdat hij te veel eisend was - hij

zou namelijk drie kasten in beslag genomen hebben. Een gaf hij er van af en de andere had hij nodig, zei hij, om zijn blokhoofdspullen in op te bergen. Maar zijn onderdanen namen daar geen genoegen mee en eisten de tweede kast ook op. En onder grote toeloop van andere gijzelaars hield de le verdieping een grote betoging om Pereboom af te zetten. Maar Pereboom zei: 'Ik blijf, want als een van jullie blokhoofd wordt, dan wordt het 'n grote rommel.' En daar bleef het voorlopig bij. Maar wat gebeurde er 's-avonds? Pereboom kon niet op z'n kamer en er werd hem medegedeeld, dat hij nu maar naar de Aula moest verhuizen. En daar kwam hij aan. Maar wij wilden hem ook niet en gingen met een honderd man in pyama en gewapend met bezems en stokken (de hoeden op het hoofd) naar de le verdieping om te protesteren. 't Protest had succes. Pereboom bleef boven. Maar wat had de le verdieping gedaan? Een van ons was gegrepen als gijzelaar op de le verdieping vastgehouden. Er werd druk beraadslaagd om hem te bevrijden, Nee dan zou er slag geleverd worden en dat zou te veel spektakel maken.... 't was al half elf. Er werd besloten om den gijzelaar een pakket te sturen.

Hulsman, die nog al nieuwsgierig is, zou 't zaakje opknappen. Maar er kwam geen Hulsman en geen gijzelaar. We gingen naar bed want we dachten dat ze op de le verdieping zo gemeen waren om ze allebei vast te houden.

Maar net zou Bokhoven het licht uitdraaien of daar droegen vier man 'n grote baar binnen en daarop lagen Hulsman en de gijzelaar, zwaar gewond, maar keurig verbonden met closetpapier. Toen wij weer uit de bedden kwamen, sprongen de gewonden onder groot gejuich van de baar overeind. En wat was er nu gebeurd. Ze hadden netjes met z'n zessen op 'n kamertje boven de inhoud van het pakket op zitten smullen.

De zaak was vriendschappelijk opgelost dus. Maar Pereboom? Had die eigenlijk niets te goed voor zijn inhaligheid? Jawel en hij zou het krijger ook. Als we gaan ontbijten of souperen, namen we mes, vork, soms lepel, boter en andere dingen mee. Voor het gemak hebben we dat nu vrijwel allemaal in 'n trommeltje of doos. En Pereboom, die van goed eten en drinken schijnt te houden, had zich hier een mooi houten kistje met deksel en hengsel laten maken. En je moest hem zien stappen met dat ding bengelend in z'n hand. Menigeen werd er jalours op. En dan ging hij altijd vooraan aan tafel zitten, liefst dicht bij Goudriaan (die plaats mocht hij wel hebben, want 't blijkt, dat hij veel voor ons deed).

Op 'n avond was er in de buurt van Goudriaan bij 't avondeten groot alarm. Wij keken allemaal wat er gaande was. Wij dachten aanvankelijk: herrie onder 'n paar gijzelaars. Maar dat is uitgesloten. Wij zagen dat Goudriaan zat te stikken van het lachen, en Pereboom riep en schreeuwde en tierde. Wat was er gebeurd? Hij zou gaan eten, wilde zijn onafscheidelijke kistje openen, dat ging niet....het zat zeer solide dichtgespijkerd.

XII. ALLERLEI II

Als je in je gewone leven - buiten het kamp dus - gewoon bent drie of viermaal in de week naar de kapper te gaan om je eigen te laten scheren en je moet dit werk als gijzelaar dan zelf doen, dan is dit voor sommigen een hele toer. Het merendeel van de kampbewoners heeft een veiligheidsapparaat en 's-morgens voor het ontbijt ziet men dan ook overal schuimbekkende mannen, die hun toilet aan 't maken zijn. Enkele hebben nog ouderwets scheermes en zien met minachtig neer op het nieuwerwets gedoe. De kapitalisten onder ons bedienen zich van het nieuwste snuifje: 'n electrisch scheerapparaat.

Een opvallend verschijnsel is, dat er zo weinig ingesneden wordt, dat er haast geen bloed vloeit.

Dat ligt ook voor de hand, want hier kun je rustig doorscheren, hier hoef je onder het secure werk niet te reageren op allerlei commando's van je echtgenote.

En zodoende is het scheren voor de meesten van ons inderdaad een genot geworden. Maar niet voor allemaal.

Er zijn van die gijzelaars, die in hun civiele leven op dit gebied zo verwend waren, dat ze noch met een scheermes, noch met een veiligheidsapparaat, noch met een electrisch instrument overweg kunnen. En die laten nu hun haartooi om de kin en onder de neus maar staan.

Ook zijn er hier twee, Dr. Jop Pollman en collega Wierink, zie zo'n eigenaardige haargrcei hebben en zo dich en zwaar, dat alleen een geroutineerd kapper er iets van terecht brengt. En die twee lopen hier nu rond als vroegrijpe aartsvaders.

Maar niet bij iedereen is het bittere hoodzaak, dat ze baard en snor laten staan er zijn er ook bij, die het uit schoonheidsoverwegingen doen. En de uitwerking hiervan is bij diverse personen verschillend.

Maar in het oog van de medegijzelaars kan het laten staan van de snor bijvoorbeeld wel meestal de goedkeuring wegdragen. De vrouwen denken er meestal anders over en alle snordragers hebben dan ook na een bezoek van hun echtgenote deze haartooi, waarop ze zo trots waren, weer zorgvuldig weggeschoren. Er zijn er ook bij, die zodanig onder de duim zitten, dat ze geen opmerkingen afwachten en al daags te voren schoon schip maken. Deze lui worden natuurlijk door de andere mannen hier als lafaards uitgelachen. en Jan Haverkamp uit Zwolle, die pas nog zo'n heldhaftige en fiere rede had gehouden over de betekenis van de landbouw in ons land, stond de week daarna stiekum in z'n straatje aan z'n snor te knippen. 's-Avonds was hij helemaal weg - z'n snor dan en onze voorspellingen kwamen wel uit: 's-Ahderdaags kreeg hij z'n wederhelft op visite.

Alleen Le Grand is nog niet bezweken, maar hij gaat er ook aan, want toen ik aan mevrouw vroeg, hoe ze haar man vond in z'n nieuwe creatie zei ze veelbetekenend: "Br...vies, hè?" Het zal me eens benieuwen of hij de slag wint.

Nu het toch over haartooi gaat, moet ik denken aan Hulsman. Hulsman heeft een keurig gekapte rode kuif. Hij is journalist, Hoofdredacteur van ons Noorden. Hij is erg nieuwsgierig, wat geen slechte eigenschap voor hem is, want een goed journalist kan zijn werk niet accuraat doen, als hij niet over een flinke dosis nieuwsgierigheid beschikt.

Als er wat gebeurt in het kamp, is Hulsman er dus uit hoofde van zijn ambt in de burgermaatschappij, dan ook direkt met z'n neus bij.

Zijn nieuwsgierigheid speelt hem wel eens parten, want iedereen kent onderhand deze eigenschap van de journalist en maakt er, ter opvrolijking van ons verblijf hier, wel eens misbruik van. Toen Ingenieur Schram nog hier was, moest die per auto vaak noodzakelijk boodschappen doen of personen halen of wegbrengen.

Op 'n avond - wij stonden op 't punt om te gaan slapen - werd hij van 't podium, waar hij slaapt, geroepen om op pad te gaan.

Hulsman, in z'n blauwe pyama, met z'n rossige kuif komt z'n straatje uithollen en vraagt aan de omstanders: "at is er? Wat is er?"

"Ja, kleeid je eigen maar vlug weer aan, schreeuwden ze tegen hem, Schram kan nog niet gaan, want jij moet mee als achterlicht".

In de eetzaal is 'n microfoon opgesteld. Dat is wel nodig, want de eetzaal heeft zo grote afmetingen dat de stem van onze leider, prof. Goudriaan, daarin verloren dreigt te gaan als hij mededelingen heeft te doen en dat gebeurt nog al eens.

In de eetzaal verschijnt iedereen en bij zo'n groot gezin, als wij hier vormen, blijft er natuurlijk altijd wat te regelen. De gewone dagorde wordt gewoonlijk aangekondigd door Sander Becker, Verzekeringsdirecteur uit Arnhem en 's-morgens klinkt het dan heel vriendelijk in de luidspeakers: "Goeie morgen, heren, de juiste tijd is...." Gewoonlijk is het dan twintig minuten of kwart voor negen.

Sander is trouw op z'n post en kondigt altijd secuur aan, wat er op 'n bepaalde dag te doen is. Ten overvloede hangt dat dan nog in de gang van de eetzaal aangeplakt.

Maar vanmorgen had Sander z'n eigen verslapen - je ziet, dat dit zelfs in 'n gijzelaarskamp iemand kan overkomen.

Nu zat vlak bij de microfoon dokter Kosters, die belast is met de verzorging van reparatie voor schoeisel en kleding.

Hij zou Sander z'n taak even overnemen. Parmantig stapt hij naar de microfoon.

"Goeie morgen, heren! De juiste tijd is tien uur. Om kwart voor negen kunnen jullie de schoenen inleveren".

XIII. DAGORDE

In ieder restaurant , of beter gezegd hotel, want onze inrichting is het beste te vergelijken met 'n hotel-restaurant (met beperkte bewegingsvrijheid dan altijd en met 'n menu, dat we helemaal overlaten aan de directie). in ieder gewoon hotel dus, kan men opstaan wanneer men verkiest. Zo ook hier in Haaren, Er is geen enkel bindend voorschrift aangaande de duur van de nachtrust.

Maar U voelt wel, dat het een grote warboel zou worden als b.v. op de Aula, waar we met ± honderd man logeren, ieder maar doen zou, wat hij verkoos en zo zijn er enkele stilzwijgende overeenkomsten gegroeid, gesantioneerd door het blokhoofd (die overigens ook weinig te vertellen heeft) en de publieke opinie.

Men kan dus opstaan wanneer men wil maar vóór half acht gaan de grote lichten niet aan en moet men zich maar zien te behelpen met het schijnsel van het zwakke licht uit hall en corridor, wat trouwens heel goed gaat, als je maar eenmaal uit je straatje gelaveerd bent.

En als je op 'n bovenbed slaapt, dan heeft dit het voordeel, dat 's-morgens niemand in het halfdonker op je neus stapt inplaats van op de grond, welk risico je wel loopt als je onder ligt, maar door de grote voorzichtigheid en menslievendheid van de gijzelaars komt dit nagenoeg niet voor. De bovenbedbewoner laat zich zachtjes van zijn zetel glijden (je leert dat aldoende) schiet in z'n sloffen en sluipt stiekum naar de hall of verderop en kan daar naar hartelust zijn gang gaan:- daar is licht, daar is ruimte, daar kan men zijn onontbeerlijke cigaret aansteken en daar ontmoet men andere vroeg-wakkere collega's. Daar scheert men, daar wast men, daar plast men, daar poetst men en daar maakt men de eerste gissingen omtrent het toekomstige weer, waarvan niets te bespeuren valt en waarvan niemand nog iets weet.

Dit is dus het toneel buiten de Aula 's-morgens tussen zes en half acht. In de zomer kan men zich hier nog indenken 'n ochtendwandeling in de tuin vanaf het ogenblik dat de poorten opengaan en die gaan altijd open zo tegen die tijd, dat de verduistering opgeheven wordt, wat nu om goed half acht gebeurt (29-KI) En intussen sluimert de Aula-podium inclus - rustig verder.

"Wat doen sommige gijzelaars zo vroeg op", vraag je misschien. Ja dat vragen de langslapers zich ook vaak af. Eerstens zijn er mensen, die aan een uur of zeven slaap genoeg hebben en als die eenmaal wakker zijn, verlaten zij hun kooi en trekken de wijde wereld in.....pardon, dat is hier natuurlijk uitgesloten.

Ze scheren zich, ze wassen zich, kammen zich, kleden zich en wandelen eens het gebouw door en maken hier en daar een praatje met andere luitjes die ook al op zijn en in pyama, overhemd of soms ook al aangekleed rondzwerven.

En dan zijn daar op de tweede plaats de zogenaamde vroegcorveeërs, dat zijn drie of vier Aulabewoners, die de gangen en enkele kamers (Stiltezaal, bibliotheek en bezoekkamer) vast schoonmaken - men kan dan desnoods al voor het ontbijt terecht.

Dit zijn niet altijd dezelfde mensen, maar wisselen af, zodat iedereen op z'n beurt d arvoor in aanmerking komt. En dan nog 'n paar gijzelaars, die zich hebben laten inschrijven bij de zog. keukenploeg - die zijn ook om half zeven boven water en gaan helpen het brood klaarleggen voor het ontbijt.

Een vrijgezel zal denken: "Moet je dan al zo vroeg lezen of schrijven" Maar voor iemand die getrouwd is, is dit geen geheim. 's-Morgens om acht uur moet je de post ingeleverd hebben, en als je nu -avonds te voren wat lang gekaart hebt of wat anders uitgevoerd en je vrouw zit op 'n brief te wachten, tja, dan moet het nog maar gauw voor het ontbijt gebeuren. 'n Vrijgezel heeft zulke beslommeringen niet een jongeling, die een meisje heeft, maakt z'n ontboezemingen 's-avonds wel klaar en als hi 's-nachts van z'n engel gedromd heeft, gaat hij 'smorgens in een afgelegen hoekje nog wat op z'n epistel bijkrabbelen. Maar 90 % van de gijzelaars zijn ervaren, verstandige, getrouwde lieden.

Wekkers zijn hier natuurlijk uit den boze - stel je voor, dat van de honderd mensen er tachtig een wekker van thuis lieten komen - dan was er iedere morgen luchtalarm en misschien 's-avonds of 's-nachts al want niet iedereen weet zo'n ding deskundig te hanteren.

Als je dus gewekt wilt worden op 'n engelen uur, dan doet je het maar iemand aan de hand, die doorlopend vroeg bij de hand is en die knijpt met het grootste plezier om 'n uur of zeven in je neus of teen of daar, waar je maar hebben wilt. En zo heb ik de eer gehad om m'n straatoverbuur Feitz vorige week om half acht wakker te mogen maken. Het ging drie dagen best - hij stribbelde wel wat tegen, maar hij kwam er uit. Ik kon wel wat kabal maken, want z'n onderbuurman Smit is doof, en sliep door als een roos. De vierde dag liep het mis. Tegen het ontbijt ging ik nog eens kijken (half negen dus). Hij lei rustig 'n cigaret te roken. "Moet jij morgen weer om half acht op?" Ja, natuurlijk, maar vanmorgen ging het heus niet!" Wij snapten dat wel want we hadden hem 's-avonds te voren niet gehoord of gezien en 't zal wel na middernacht geweest zijn voor hij onder z'n dekens schoof.

Volgende dag nog eens geprobeerd om kwart voor acht. Geen succes! Daags daarna om acht uur. Hij kreunde wel, maar bleef liggen. Wij hebben het toen maar heel ruim genomen en gevraagd of hij 's-middags voor de middag of ná de middag gewekt wenst te worden.

Vanmorgen lagen ze in ons strantje met z'n drieën nog in zoete rust om acht uur. We hebben de straat toen maat met een verduisteringsscherf afgesloten zodat ze ongestoord hun gang konden gaan.

Dominee v.d. Woude, die tegenover ons ligt, aan de andere kant van de Aula, bedoel ik, is een nette gijzelaar. Hij heeft vanmorgen al z'n spullen al vóór het ontbijt in acht dozen gepakt en boven op z'n kast gestapeld. 't was een lust om te zien! Burgemeester Nijenhuis, die hem geholpen had, stond er blozend bij en wees ons met een breed handgebaar triomfantelijk op het kourige resultaat van beider arbeid. Wij stonden stom van verbazing. Maar helaas, hun vreugde was van korter duur. De bel voor het ontbijt ging en... dominee v.d. Woude wist niet meer in welk van de acht dozen hij zijn tafelmee opgeborgen had. En terwijl wij, de borst vooruit, naar het ontbijt schreden, konden dominee en burgemeester, alles weer uitpakken en de verloren zoon op te sporen.

XIV. DAGORDE II

Nu ik aan het tweede gedeelte van de beschrijving van onze dagorde zat gaan beginnen, merk ik, dat ik bij het eerste gedeelte niet erg ben opgeschoten. Dat ligt eigenlijk ook voor de hand. In een klein gezin is het opstaan niet zo'n omvangrijk werk. Maar hier, waar in 't begin van onze ballingschap zeshonderd mensen dit werk ongeveer gelijktijdig moeten verrichten en nu nog iedere morgen meer dan driehonderd, komt daarbij heel wat kijken.

De spreuk: "De morgenstond heeft goud in de mond wordt hier ten volle bewaarheid". Die het eerst op zijn, zijn het best wakker en goed geluimd en die tegen negen verrijzen, kunnen dan de ogen bijna nog niet opengedraaid krijgen en brommen, dat ze er al zo vroeg uit moeten.

Quarles van Ufford (rare naam, maar normale kerel) zit soms al voor zeven uur in de zetzaal te schrijven (De andere zalen zijn dan nog bezet of nog niet "schoongemaakt"), maar als je hem in de gang ontmoet klinkt helder en vrolijk zijn: "Goede morgen". En de langslapers kijken eerst door de ruiten en vragen: "Wat is 't voor weer en je komt in bekoring om, evenals de man van de uitkijkpost van de luchtmacht te Heteren te antwoorden: "Ga maar naar buiten dan kun je het zien", maar dat zou strijden met het samenhoorigheidsgevoel en de gemeenschapszin van de grote gijzelaarsfamilie en de laatkomers licht je nauwkeurig in over de weersgesteldheid, al weet je zelf ook er van. Maar je houdt het dan

maar op de optimistische kant en als ze weten, dat er van de kant van de natuur niets voor is, dat ze blijven liggen, dan komen ze er meestal wel spoedig uit.

Als men in vrijheid leeft - en dat hopen wij allemaal ook weer heel spoedig te kunnen - dan heeft men vaak geen tijd om gelegenheid om eens ongestoord van een zonsopgang te genieten en dat is heel erg jammer. Hier hebben we dat vaak wel. Je bent op tijd op en het is nog te vroeg voor het ontbijt. Je hebt geen zin om je tussen allerlei zich aankledende of zich wassende lotgenoten te bewegen - al is dat van een bekoring die een kamp alleen je geven kan - dan ga je naar een van de grote deuren die het gebouw met de tuin verbinden en je stapt de beperkte vrijheid in, die we gelukkig hier in de onmiddellijke omgeving van het gebouw kunnen genieten. De frisse, onbedorven lucht komt als het ware op je af. aanvankelijk wat koel, want het is herfst. Je ademt je longen er heerlijk van vol. Je bent fris gewassen en nauwkeurig geschoren. Je borst zet uit je laat ze langzaam op en neer gaan, je laat de gezondheid in je lichaam stromen met volle teugenen je geniet van de jonge dag alsof er geen gijzeling en geen orlog om je heen was.

Zwaarmoedige gedachten en zorgen zijn weggeslagen, een weldoende opgewektheid komt over heel je wezen en als een onbezorgd en blij kind loop je in zo'n heldere herfstmorgen de tuin in en met verwondering en verbazing en dankbaarheid laat je op je inwerken het schouwspel, dat ik niet beschrijven kan.... de zonsopgang. Maar je bent niet alleen. Er zijn meer lotgenoten, die dit vroegste en mooiste stuk dag niet willen missen en een ochtenwandeling door de tuin gaan maken. De zon begint over en door de bomen en struiken tegen het gebouw te schijnen. Het kamp ontwaakt. Jammer volgens onze zienswijze, dat niet iedere dag wordt ingeleid door zo'n mooie morgen.

Intussen gaat de bedrijvigheid binnen voort. Aan het getrappel op de plafonds hoor je, dat ze boven ook de slaap uit hebben, het rumoer neemt toe en je bent er verwonderd over, dat sommige mensen nog zo kalm in hun deken gewikkeld liggen, ja dat er zelfs nog zijn, die vriendelijk liggen te.....snorren!

Dit werd Kees van Eijck van de week te machtig. Kees is 'n grote breedgeschouderde, forse man. Hij heeft een volle, welluidende stem, waarmee hij in meest onmogelijke situaties met onbewogen gezicht de allerhuchterste opmerkingen lanceert. Iedereen mag hem graag om zijn ongekunstelde jovialiteit. Buiten het kamp heeft hij een bloeiende kaas-handel in Gouda en het woord luieren komt dus niet op zijn program voor. Kees is ingelijfd bij de keukenploeg, waar hij bij ontsteltenis van